

ДОКУМЕНТИ НА СУБ ЗА НАУКАТА

Б. В. ТОШЕВ

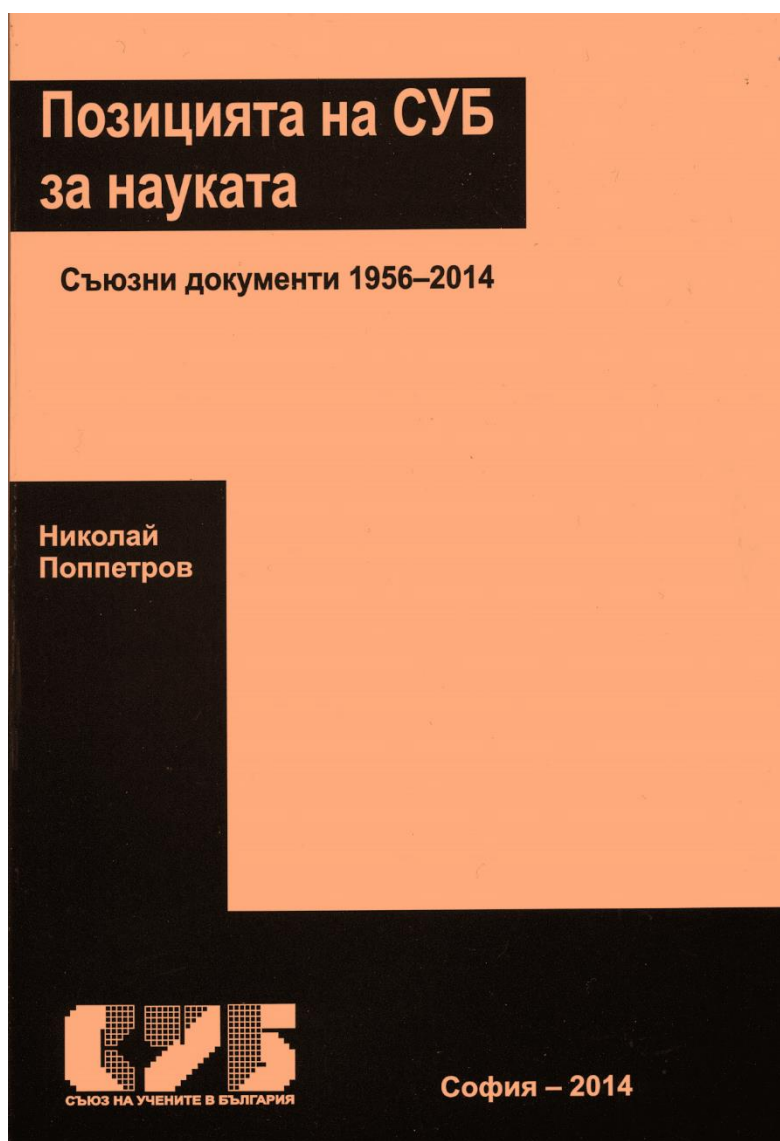
Поппетров, Н. (2014). *Документи ба СУБ за науката: съюзни документи 1956-2014*. София: СУБ, 265 сс. ISBN 978-954-397-034-6

Почти веднага след военния преврат на 9 септември 1944 г., когато повечето от българските обществени организации са разтурени, започва формирането на нови обществени структури. Постепенно новосъздадените организации са поставени под контрола на комунистите и тогава пред тях се поставя задачата активно да подпомагат започналото социалистическо строителство. Такива организации има във всички сектори на стопанството и обществения сектор и идеологическата им обремененост е повече от очевидна. Тази дейност остава такава чак до промяната в края на 1989 г., когато Съветският блок започна да се разпада, след което и самият Съветски съюз загуби повечето от републиките си, а най-голямата му част се превърна в Руска федерация.

Между новосъздадените организации през 1944 г. бе Съюзът на научните работници; по-късно започна и издаването му на неговия печатен орган „Научен живот“.

Книгата на доц. д-р Николай Поппетров, известен историк и секретар на Комисията по етика към Съюза на учените в България, съдържа голям брой документи – становища на Съюза за науката в един

дълъг период от време: от 1956 г. до 2014 г. За съжаление в тази колекция от документи не са включени архивни материали от ранния комунизъм (1944 – 1955 гг.), а това е времето, когато в България бе копиран изцяло и въведен безалтернативно съветския образователен и научен модел – модел на тесните квалификации и специализации с откъсване в голяма степен на преподаването във висшето образование от научните изследвания.

В книгата на Поппетров са представени 43 документа; има предговор от акад. Дамян Дамянов и уводна статия на автора с коментар върху представените архивни материали. Фактически представените документи могат да се групират в две секции: (1) 1956-1984; (2) 1989-2014.

Първата секция съдържа 25 документа: Решения на Шестото отчетно-изборно събрание на Съюза на научните работници в България (СНРБ) (1956 г.); Предложения на СНРБ по тезисите на доклада на Тодор Живков пред януарския пленум на ЦК на БКП (1959 г.); Решение на Националния съвет на Отечествения фронт, Министерството на просветата и културата, Българската академия на науките и Съюза на научните работници за разширяване участието на дейците на науката и културата в разпространението на политическите и научни знания сред трудещите се (1960 г.); Решение на Осмото отчетно-изборно събрание на СНР (1964 г.); Решение за подобряване на лекционната работа на Съюза на научните работници (1964 г.); Резолюция на Деветото общо отчетно-изборно събрание на СНР (1967 г.); Решение на Президиума на Съюза на научните работници за подобряване на лекционната пропаганда (1969 г.); Резолюция на Международния симпозиум „Някои фактори, които влияят на развитието на науката в социалистическите страни“ (1969 г.); Решения на Президиума на СНРБ за критиката в областта на науката (1970 г.); Резолюция на Първия конгрес на СНРБ (1971 г.); Апел към българските научни работници за изпълнение на шестата петилетка (1972 г.); Декларация на Президиума на СНРБ по повод Декемврийския пленум на ЦК на БКП (1973 г.); Споразумение за сътрудничество между Съюза на научните работници и Научно-техническите съюзи (1973 г.); Решение на Колегиума на Комитета за наука, технически прогрес и висше образование и Бюрото на Съюза на научните работници в България (1973 г.); Декларация на Съюза на научните работници в България за изпълнението на шестата петилетка (1974 г.); Обръщение до младите научни работници от балканските страни (1974 г.); За по-нататъшно участие на научните

работници в лекционната пропаганда: решения на сввместния пленум на Републиканския съвет на Дружеството за разпространение на научни знания „Георги Кирков“ и Президиума на Съюза на научните работници в България (1976 г.); Резолюция на Втория конгрес на СНРБ (1976 г.); Обещание на българските научни работници във връзка с обръщението на ЦК на БКП за разгръщане на всенародно съревнование за изпълнение и преизпълнение на плана за 1978 година (1978 г.); Мероприятия на ЦНРБ във връзка с изпълнение решенията на XII конгрес ба БКП (1981 г.); Резолюция на Третия конгрес на СНРБ (1982 г.); Договор за съвместна дейност между Съюза на научните работници и редакцията на вестник „Работническо дело“ за периода на осмата петилетка (1982 г.); Договор за сътрудничество между СНРБ и Асоциацията на японските учени (1983 г.); Решения на научната конференция „За повишаване качеството на научно-изследователската и научно-внедрителската работа“ (1983 г.); Предложение на Съюза на научните работници в България за Националната партийна конференция за качеството (1984 г.).

[С]ъюзът на научните работници в България ... насочи своята дейност за цялостно усвояване на марксистко-ленинския мироглед и метод, за развитие на нашата наука в служба на социалистическото строителство в страната. ... С постоянната братска помощ на Съветския съюз и със сътрудничеството на нарофнодемократичните страни нашият народ извоюва нови големи победи по пътя на социализма (1956 г.).

[Н]ационалният съвет на Отечествения фронт, Министерството на просветата и културата, Българската академия на науките и Съюза на научните работници отбелязват, че разпространението на политическите и научните знания има огромно значение за комунистическото възпитание на трудещите се, за засилване на

тяхната активност в стопанското и културното строителство, за повишаване производителността на труда. Разпространението на политически и научни знания е дело на научноизследователските и преподавателските кадри от всички области на науката, културата и техниката, на цялата наша интелигенция и представлява техен обществен дълг (1960 г.).

[С]ъюзът на научните работници в България изказва своята благодарност на ЦК на БКП за непрестанните грижи за развитието на българската наука и го уверява, че ще вложи всички свои сили за още по-високо издигане качеството на българската наука (1984 г.).

Втората група документи (1989-2014) включва: Декларация на Управителния съвет на СНРБ, Общото събрание на БАН, Медицинската академия и Селскостопанската академия (1989 г.); Проект за програма за обновление на СНРБ от Пети извънреден конгрес (1990 г.); Декларация на участниците в конференцията „за оцеляване на българската наука“, организирана от Съюза на учените в България (СУБ), Българската академия в науката и Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (1994 г.); Приоритетни направления за дейността на СУБ, съгласно решенията на Шестия конгрес (1994 г.); Становища на Шестия конгрес на СУБ (1994 г.); Становище на Съюза на учените в България за реформата в науката (1998 г.); Науката в България в началото на XXI век (2001 г.); Висшето образование в следващите 10 – 15 години у нас (2001 г.); Декларация на Осмия конгрес на СУБ относно решаването на икономическите проблеми пред науката и висшето образование в България (2001 г.); Декларация на Осмия конгрес на СУБ за кариерата на младите в науката (2001 г.); Меморандум на Съюза на учените в България по проблема на науката и висшето образование, свързани с европвйската

интеграция (2006 г.); За развитието на българската икономика и общество на основата на знанието (2007 г.); Становище на Съюза на учените в България за проекта за национална стратегия за развитие на научните изследвания (2008-2018 г.) (2008 г.); Препоръка на Втория национален форум за науката (2009 г.); Становище на СУБ по проблеми на науката и висшето образование (2010 г.); Становище по законопроекта за развитието на академичния състав в Република България, приет на първо четене в Народното събрание (2010 г.); Становище на Съюза на учените в България по проблеми и висшето образование (2013 г.); Становище на Съюза на учените в България по проекта за стратегия за развитие на висшето образование за периода 2014-2020 (2014 г.).

[В] годините на компрометиралата се командно-бюрократична система науката у нас беше подчинена на идеологически догми, на партийно-държавната бюрокрация и на собствената си номенклатура. Утвърди се утилитарният подход към науката и научното познание, като те бяха подведени под общия знаменател на внедряването и райния продукт. За наука бяха обявени технико-технологичната, инженерно-внедрителската и развойна дейност (1990 г.).

[С]ъюзът на учените в България изразява тревога във връзка с отлива на младите хора от научно-преподавателска дейност. Основни причини за това са: ниско заплащане на труда на учените и университетските преподаватели, недостига на средства за научни изследвания, незадоволителни условия за работа и научна комуникация (2001 г.).

[Р]азвитието на икономиката, основана на знанието, изисква специално отношение към мисията на университетите и тяхната

основополагаща роля за създаване, разпространяване и използване на знанието. Разнообразието в подходите за развитие на образователните системи в страните на Европейския съюз дава възможност да се формира обновен българско модел във висшето образование, който най-пълно да отговаря на съвременните условия и все по-мощната глобална конкуренция във всички области на живота (2007 г.).

*
* *

Несъмнено тази документална книга, показваща някои от жалоните, по които се е развивала най-голямата обществена формация на хората, занимаващи се с наука и преподаване – Съюзът на учените в България, има своето значение. В първия етап до 1989 г. този съюз е креатура на Българската комунистическа партия – инструмент на Партията за контрол над българските учени; Съюзът на научните работници е длъжен строго да спазва дадените от Партията указания за ускоряване на социалистическото строителство в България и периодически да декларира своята убедена лоялност към Партията, марксизма-ленинизма и Съветския съюз. Във втория етап след 1990 г. прегледът на представените документи позволява да се установят две тенденции в дейността на Съюза на учените в България: (1) лоялност към преустройството на „командно-бюрократичната система“ в България (в началото на периода) и (2) в по-късните години лоялността на Съюза към политиката на властта все по-ясно се заменя от неговото опозиционно поведение спрямо държавата и планираната от нея реформа в науката и образованието (предвид хаотичността на предприеманите от държавата мерки в научния и образователния сектори, тази опозиция често е напълно оправдана).

✉ Professor B. V. Toshev
University of Sofia,
1 James Bourchier Blvd.
1164 Sofia, Bulgaria
E-Mail: toshev@chem.uni-sofia.bg

© 2016 BJSEP: Author

